

บทที่ 5

บทสรุป

การนำพุทธจริยศาสตร์มาแก้ปัญหาด้านจริยธรรม ในการประกอบธุรกิจ

จากบทที่ 4 เราจะได้เห็นแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์แล้ว และจะพบว่า ระบบเศรษฐกิจตามแนวพุทธจริยศาสตร์นั้นก็จะมีอาการกล่าวถึงลักษณะหลัก 5 ประการ คือ กรรมสิทธิ์ทรัพย์สิน เสรีภาพ การดำเนินการโดยใช้ระบบตลาด การแข่งขัน และบทบาทของรัฐบาล เช่นเดียวกับระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าหลักการของพุทธศาสนามีได้ขัดแย้งกับระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม กระนั้นก็ดีหลักของพุทธศาสนาได้เสนอทางออกของปัญหาจริยธรรมที่เกิดขึ้นในการประกอบธุรกิจในระบบเสรีนิยม ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้คือ

1. เป็นเศรษฐศาสตร์สายกลางหรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทา มุ่งที่ความพอดี
2. เป็นเศรษฐศาสตร์ที่ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม
3. กิจกรรมทางเศรษฐศาสตร์จะเป็นฐานของการที่จะได้พัฒนาศักยภาพของมนุษย์ต่อไป

จากลักษณะข้อที่ 1 คือเป็นเศรษฐศาสตร์มุ่งที่ความพอดี รูปแบบของการบริโภคจึงเป็นไปเพื่อสนองความต้องการที่จำเป็นของร่างกาย ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และทุนทางสังคม เช่น ดิน น้ำ อากาศ ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆจึงถูกใช้อย่างประหยัดและถูกใช้ไปตามความจำเป็นจริง

เมื่อค่านิยมหรือนิสัยในการบริโภคตามแนวพุทธจริยศาสตร์เป็นค่านิยมที่ถือหลักการบริโภค เพื่อความจำเป็นมิใช่เป็นการบริโภคเพื่อแสดงฐานะทางสังคม สินค้าที่ฟุ่มเฟือย เช่น น้ำหอม รถยนต์ ฯลฯ สินค้าที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น บุหรี่ สุรา สินค้าที่จะก่อให้เกิดการทำลายชีวิต เช่น อาวุธต่างๆ หรือบริการที่ก่อให้เกิดการละเมิดจริยธรรม ย่อมจะลดน้อยลงหรือไม่มีในที่สุด ทั้งนี้ก็เป็นไปตามหลักของอุปสงค์อุปทาน หลักอุปสงค์อุปทาน

จะเกิดความสมดุลก็ต่อเมื่ออุปสงค์และอุปทานมีความพอดีกัน แต่เมื่อค่านิยมหรือนิสัยในการบริโภคของคนในสังคมเป็นไปตามแนวพุทธจริยศาสตร์ อุปสงค์ที่ไม่จำเป็นจะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นก็จะมีอุปทานตามมา ดังนั้นในการสนองอุปสงค์ในแต่ละครั้งก็จะเป็นการสนองอุปสงค์ที่แท้จริง มิใช่เป็นการสนองอุปสงค์ที่ผู้ผลิตเป็นผู้ยึดเยียดให้แก่ผู้บริโภค

จากลักษณะข้อที่ 2 คือเป็นเศรษฐศาสตร์ที่ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ลักษณะข้อนี้ทำให้กระบวนการผลิตตามแนวพุทธจริยศาสตร์ นั้นจะมุ่งที่ความเรียบง่ายและไม่สลับซับซ้อน มุ่งสู่การประหยัดทุนแต่มิใช่การกดขี่แรงงาน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบวนการผลิตจะมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้มนุษย์มีความสะดวกสบายในการทำงาน มิใช่ให้เครื่องจักรมาทำงานแทนมนุษย์ซึ่งทำให้มนุษย์ต้องอยู่ในฐานะที่ต้องรับใช้เครื่องจักร การทำงานของมนุษย์ในระบบเศรษฐศาสตร์แนวพุทธจริยศาสตร์นั้นจะช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาตนเอง มีพลัง และเต็มไปด้วยชีวิตชีวา ซึ่งเท่ากับช่วยกระตุ้นให้เขาได้ทำงานอย่างดีที่สุดเท่าที่เขาจะสามารถ ประสิทธิภาพในการผลิตก็จะเพิ่มมากขึ้นโดยไม่ต้องละเมิดกฎจริยธรรม ในระบบนี้มนุษย์จะมีความสำคัญกว่าสินค้า

เมื่อเศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ เน้นการผลิตตามความจำเป็นของผู้บริโภค สินค้าและบริการจึงไม่ต้องผลิตมามากประเภท ผู้บริโภคก็จะได้ไม่ได้รับการกระตุ้นให้บริโภคสูงสุดหรือบริโภคเกินความจำเป็น การใช้เทคโนโลยีที่เรียบง่าย และเน้นที่ตัวมนุษย์จึงทำให้มนุษย์มีศักดิ์ศรี และธรรมชาติก็จะไม่ได้รับการเบียดเบียน

จากลักษณะข้อที่ 3 กิจกรรมทางเศรษฐศาสตร์เป็นฐานของการที่จะช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง นั่นคือ เมื่อมนุษย์มีชีวิตทางเศรษฐกิจที่ดีแล้ว จะไม่หยุดเพียงเท่านั้น แต่ความพร้อมทางเศรษฐกิจจะเป็นฐานให้มนุษย์ได้ก้าวขึ้นไปในขั้นต่อไป เพื่อสู่วิถีชีวิตที่ดั่งงามตามพระศนะของพุทธศาสนา ชีวิตที่ดั่งงามก็คือชีวิตที่ปฏิบัติตามแนวทางแห่งมรรค ซึ่งผลของการปฏิบัติตามแนวทางแห่งมรรคนี้จะนำไปสู่จุดหมายชั้นต่างๆของชีวิต ตั้งแต่ขั้นต้นจนถึงจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ นิพพานซึ่งเป็นภาวะที่สามารถดับความทุกข์ได้อย่างแท้จริง เป็นภาวะที่สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตของมนุษย์ได้ดีที่สุด และเป็นคุณภาพแห่งชีวิตที่ดีที่สุด

ในบทที่ 3 นั้นจะเห็นว่า ผู้ที่สนับสนุนการละเมิดจริยธรรมของนักธุรกิจได้อ้างเหตุผลว่า ถ้าไม่ให้นักธุรกิจละเมิดจริยธรรม ประสิทธิภาพในการผลิตจะลดลง แต่เราก็ได้

เห็นแล้วว่า ข้ออ้างดังกล่าวไม่เป็นความจริง เพราะการละเมิดจริยธรรมก็ไม่ได้ทำให้เกิด ประสิทธิภาพและเสรีภาพ ดังที่ได้กล่าวอ้างไว้ คำตอบจากพุทธศาสนาที่เราได้มานั้น ทั้ง เสรีภาพและประสิทธิภาพทางการผลิตก็ยังคงได้ แต่มีเงื่อนไขคือต้องมีการควบคุมจิตใจ ทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิต เพราะว่าการแก้ปัญหา นั้นไม่อาจทำได้แค่การบอกผู้ผลิตว่าไม่ควรทำ แต่ในส่วนของผู้บริโภคเองก็ต้องเปลี่ยนพฤติกรรมของตนด้วย

ดังนั้น แนวทางในการแก้ปัญหาทางจริยธรรมในการประกอบธุรกิจตามแนวพุทธจริย ศาสตร์ จึงเน้นที่การปรับเปลี่ยนนิสัยและค่านิยมในการบริโภคของผู้บริโภค และเน้นการ แก้ปัญหาทางด้านจิตใจควบคู่กันไปด้วย

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย